

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

**TA'LIM TASHKILOTI RAHBARI FAOLIYATIDA RISKLARNI BOSHQARISH
VA MENEJERLIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH**

Radjabova Gavxar Umarovna

Qo'qon davlat universiteti "Pedagogika" kafedrasida dotsenti

+998902925459

r.gavxar69@gmail.com <https://orcid.org/0009-0005-5268-0321>

Mamayusupova Dildora Rasuljon qizi

Qo'qon davlat universiteti talabasi

+998946746747

Annotatsiya. Mazkur maqolada ta'lim tashkiloti rahbari faoliyatida yuzaga keluvchi risklarning turlari, ularni baholash va boshqarish mexanizmlari tahlil qilinadi. Ta'lim tizimida boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonida mavjud noaniqlik, tashkiliy va tashqi omillar ta'sirini kamaytirish, shuningdek, risklarni oldindan prognozlash va ularni boshqarish bo'yicha takliflar beriladi.

Kalit so'zlar: risk, boshqaruv, ta'lim menejmenti, tahlil, strategik rejalashtirish, qaror qabul qilish, rahbarlik faoliyati.

Аннотация. В статье анализируются виды рисков, возникающих в деятельности руководителя образовательной организации, механизмы их оценки и управления. Даны предложения по снижению неопределенности, влиянию организационных и внешних факторов на процесс принятия управленческих решений в системе образования, а также по прогнозированию и заблаговременному управлению рисками.

Ключевые слова: риск, управление, образовательный менеджмент, анализ, стратегическое планирование, принятие решений, лидерство.

Abstract. This article analyzes the types of risks encountered by educational institution leaders and their assessment and management mechanisms. Suggestions are provided for reducing uncertainty, the influence of organizational and external factors on management decision-making in the education system, and for forecasting and proactively managing risks.

Keywords: risk, management, educational management, analysis, strategic planning, decision-making, leadership.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimi doimiy o'zgaruvchan tashqi muhit, yangi texnologiyalar, iqtisodiy va ijtimoiy talablar ta'sirida shakllanmoqda. Bunday sharoitda ta'lim tashkiloti rahbari faqatgina boshqaruvchi emas, balki strategik fikrlovchi, tahlilchi va risklarni oldindan ko'ra biluvchi shaxs sifatida faoliyat yuritishi zarur.

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

Risklarni boshqarish — bu noaniqlik sharoitida ta'lim muassasasi barqarorligini ta'minlash, resurslardan oqilona foydalanish va boshqaruv qarorlarining samaradorligini oshirish jarayonidir.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni [1] va "2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi"da [2] ta'lim tizimini barqaror rivojlantirish, innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etish hamda boshqaruvdagi xatolik va risklarni minimallashtirish dolzarb vazifalardan biri sifatida ko'rsatilgan.

Muhokama va tahlillar

Risk — bu boshqaruv qarorlari natijasida kutilmagan yoki salbiy oqibatlar yuzaga kelish ehtimoli. Ta'lim sohasida risklar quyidagi shakllarda namoyon bo'ladi [3]:

tashkiliy risklar – noto'g'ri rejalashtirish, resurslarni samarasiz taqsimlash;

moliyaviy risklar – byudjet yetishmovchiligi, homiylik mablag'larining kamayishi;

pedagogik risklar – ta'lim sifati pasayishi, o'quv jarayonida innovatsiyalarni noto'g'ri joriy etish;

axborot risklari – ma'lumotlarning yo'qolishi yoki noto'g'ri talqin qilinishi;

inson omili bilan bog'liq risklar – kadrlar almashinuvi, motivatsiya pasayishi va boshqalar.

Ta'lim rahbari bu risklarni aniqlash, tahlil qilish va ularni kamaytirish strategiyasini ishlab chiqishi zarur.

Risklarni boshqarish jarayoni odatda quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:

Risklarni aniqlash – ta'lim tashkiloti faoliyatida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavf omillarini belgilash;

Risklarni baholash – risk ehtimolini va oqibat darajasini aniqlash;

Risklarni tahlil qilish – xavflarning sabablarini, ta'sir doirasini o'rganish;

Risklarni boshqarish strategiyasini ishlab chiqish – profilaktik va adaptiv choratadbirlarni rejalashtirish;

Monitoring va nazorat – risklarni doimiy kuzatish va baholash tizimini yo'lga qo'yish.

Har bir bosqichda rahbarning qaror qabul qilish kompetensiyasi, axborot tahlili va kommunikativ salohiyati muhim rol o'ynaydi.

Ta'lim tashkiloti rahbari faoliyatida risklarni samarali boshqarish uning kasbiy, shaxsiy va boshqaruv kompetensiyalari darajasiga bevosita bog'liq. Risk-menejment kompetensiyalari rahbarga noaniqlik sharoitida to'g'ri qaror qabul qilish, vaziyatni tahlil qilish, resurslarni safarbar etish va jamoani ruhlantirish imkonini beradi [4]. Quyida ushbu kompetensiyalar batafsil tahlil qilinadi.

Analitik kompetensiya — bu rahbarning mavjud vaziyatni chuqur o'rganish, faktlar asosida xulosa chiqarish va risk omillarini oldindan aniqlash qobiliyatidir. Rahbar analitik fikrlash orqali:

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

ta'lim jarayonidagi zaif nuqtalarni (masalan, o'quvchi ishtiroki pastligi, kadrlar yetishmasligi) aniqlaydi;

har bir xavfning ehtimolini va oqibat darajasini baholaydi;
tahlil natijasiga ko'ra qarorlar qabul qiladi.

Masalan: agar maktabda o'quvchilarning milliy test sinovlaridagi natijalari yildan-yilga pasayib borayotgan bo'lsa, rahbar bu holatni tasodif sifatida qabul qilmaydi. U sabablari — o'qituvchi almashinuvi, dars soatlarining noto'g'ri taqsimlanishi yoki metodik qo'llanmalar sifati pastligi ekanligini tahlil qilib, risk omillarini aniqlaydi va oldini olish choralari ko'radi.

Strategik kompetensiya rahbarga uzoq muddatli istiqbolda fikrlash, risklarni kamaytiruvchi rejalarni ishlab chiqish va resurslarni maqsadli yo'naltirish imkonini beradi. U quyidagi faoliyatlarda namoyon bo'ladi:

ta'lim tashkiloti rivojlanish konsepsiyasini ishlab chiqish;
ehtimoliy xavf omillarini hisobga olgan holda strategik reja tuzish;
har bir qarorning uzoq muddatli natijasini baholash.

Masalan: agar oliy ta'lim muassasasida yangi o'quv dastur joriy etilsa, strategik rahbar uni darhol tatbiq etmaydi. U avvalo resurslar, o'qituvchilar tayyorgarligi va talabalar qiziqishini baholab, ehtimoliy xavf (masalan, past ishtirok, pedagogik moslashuv muammosi)larni kamaytirish bo'yicha reja tuzadi.

Kommunikativ kompetensiya — bu rahbarning jamoa bilan samarali muloqot o'rnatish, ularni umumiy maqsad sari yo'naltirish va stressli vaziyatlarda yetakchilik qilish qobiliyatidir.

Ta'lim tashkilotida risk holatlari ko'pincha noto'g'ri axborot oqimi yoki muloqot yetishmovchiligidan kelib chiqadi. Shu bois rahbar:

jamoa a'zolarini axborot bilan doimiy ta'minlaydi;
o'zaro ishonch va ochiqlik muhitini yaratadi;
muammolarni jamoaviy muhokama orqali hal etadi.

Masalan: ta'lim tashkilotida yangi baholash tizimi joriy etilayotganda o'qituvchilar orasida qarama-qarshi fikrlar paydo bo'ladi. Bunday holatda rahbar majlisda har bir fikrni tinglaydi, tushuntirishlar beradi va jamoa bilan kelishilgan qaror qabul qiladi. Natijada ichki qarama-qarshiliklar kamayadi, tizim xavfsiz tatbiq etiladi.

Innovatsion kompetensiya — rahbarning yangiliklarga ochiqligi, muammolarni hal etishda ilg'or yondashuvlardan foydalanish va risklarni texnologik yechimlar orqali kamaytirish salohiyatidir.

Innovatsion rahbar:

boshqaruvda raqamli vositalardan (CRM, e-portfolio, analitik platformalar) foydalanadi;

xavfli vaziyatlarda kreativ yechim topadi;
yangilikni joriy etishda jamoani motivatsiya qiladi.

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

Masalan: agar ta'lim tashkilotida moliyaviy hisob-kitoblarda xatolar aniqlansa, innovatsion rahbar qo'lda yuritiladigan hujjatlarni qisqartirib, avtomatlashtirilgan elektron boshqaruv tizimini (masalan, "ERP Education") joriy etadi. Bu orqali inson xatosi xavfini kamaytiradi.

Emotsional-intellektual kompetensiya rahbarga stress holatida muvozanatni saqlash, jamoa a'zolarining hissiy holatini tushunish va ularni ruhlantirish imkonini beradi. Ta'limdagi risklarning aksariyati inson omiliga bog'liq bo'lgani uchun rahbarning emotsional barqarorligi muhim.

Masalan: o'quv yili oxirida hisobot bosimi, attestatsiya va tekshiruvlar rahbar va jamoa uchun stress manbai bo'ladi. Emotsional-intellektual rahbar bu vaziyatda qo'llab-quvvatlovchi suhbatlar o'tkazadi, ish yuklamasini teng taqsimlaydi va jamoaning ruhiy holatini muvozanatda ushlab turadi.

Etik va ijtimoiy kompetensiya. Rahbarning halollik, adolat, mas'uliyat va shaffoflikka asoslangan boshqaruv yondashuvi risklarni kamaytirishda muhim rol o'ynaydi. Etik qadriyatlarga amal qilgan rahbar xodimlar, talabalar va ota-onalar ishonchini mustahkamlaydi.

Masalan: grant mablag'larini taqsimlashda manfaatdorlik yoki tarafkashlik risklarini oldini olish uchun rahbar qarorlarni ochiq muhokama asosida, komissiya orqali qabul qiladi. Natijada boshqaruvda ishonch va shaffoflik muhitini yaratadi.

Risk-menejment kompetensiyalari ta'lim rahbarining professional madaniyatini belgilovchi eng muhim mezonlardandir. Analitik, strategik, kommunikativ, innovatsion va etik kompetensiyalar uyg'unligi rahbarga:

- xavfli vaziyatlarda to'g'ri yo'l tanlash;
- jamoani birlashtirish;
- ta'lim muassasasining barqarorligini ta'minlash;
- innovatsion boshqaruvga o'tishda muvaffaqiyat qozonish imkonini beradi.

Bu kompetensiyalar rahbarni zamonaviy menejer sifatida shakllantiradi va ta'lim tashkilotida barqarorlikni ta'minlaydi.

Risklarni kamaytirish uchun quyidagi amaliy mexanizmlar qo'llaniladi:

- Ichki audit tizimini joriy etish;
- Strategik rejalashtirish asosida ehtimoliy xavflarni oldindan hisoblash;
- Kadrlar salohiyatini oshirish bo'yicha treninglar;
- Axborot xavfsizligini mustahkamlash;
- Muqobil moliyalashtirish manbalarini izlash;
- Krizis holatlarida tezkor boshqaruv guruhlarini shakllantirish.

Ushbu chora-tadbirlar ta'lim muassasasining barqaror rivojlanishiga va boshqaruv samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

Ta'lim tashkiloti rahbari faoliyatida risklarni boshqarish — bu samarali boshqaruv tizimining ajralmas qismi bo'lib, rahbarning kasbiy yetukligi, tahliliy tafakkuri va mas'uliyati bilan chambarchas bog'liqdir. Risklarni to'g'ri baholash va ularga qarshi chora ko'rish ta'lim tizimida sifat, barqarorlik va natijadorlikni ta'minlaydi. Shu bois rahbarlar uchun risk-menejment kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan o'quv dasturlari va treninglarni joriy etish dolzarbdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. "Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi 2022–2026". – Toshkent, 2022.
3. Shavkatova, N. "Ta'lim tizimida risklarni boshqarishning nazariy asoslari". – "Pedagogika va psixologiya" jurnali, 2023.
4. Abdullayeva, D. "Ta'lim menejmenti asoslari". – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
5. Hillson, D. Effective Opportunity Management for Projects. – CRC Press, 2020.
6. Radjabova, Gavxar Umarovna. "OLIY TA'LIM MUASSASALARINING TA'LIM XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH BOSHQARUVINI TAKOMILLASHTIRISH." Oriental Art and Culture 4.3 (2023): 725-731.
7. Umarovna, Radjabova Gavxar. "ESSENCE AND FEATURES OF THE MARKET FOR EDUCATIONAL SERVICES." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 11.11 (2023): 408-413.
8. Umarovna, Radjabova Gavxar. "HOZIRGI ZAMON IQTISODIY TARAQQIYOTIDA TASHKILOTNING INNOVATSIYON FAOLIYATINING AHAMIYATI." Oriental Art and Culture 7 (2021): 185-189.
9. Umarovna, Radjabova Gavhar. "FEATURES OF THE MARKET OF EDUCATIONAL SERVICES AND THE PROBLEM OF INTERACTION OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS WITH EMPLOYERS." E Conference Zone. 2022.
10. Umarovna, Rajabova Gavkhar. "CONCEPTUAL FOUNDATIONS FOR IMPROVING THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF THE UNIVERSITY MANAGEMENT SYSTEM." International Journal of Early Childhood Special Education 14.8 (2022).
11. Umarovna, Radjabova Gavkhar. "INCREASING THE COMPETITIVENESS OF UNIVERSITIES IN THE MARKET OF EDUCATIONAL SERVICES." Open Access Repository 9.11 (2022): 269-273.
12. Umarovna, Rajabova Gavkhar. "IMPROVING THE PERFORMANCE MANAGEMENT OF THE HIGHER EDUCATION SYSTEM IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN." Open Access Repository 8.11 (2022): 81-86.

**TALIM STRATEGIYASI: YUQORI MALAKALI BO'LAJAK PEDAGOG
KADRLAR TAYYORLASH ISTIQBOLLARI**
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
21.10.2025

13. Umarovna, Radjabova Gavkhar. "LABOR MARKET AND EMPLOYMENT IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN." INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 11.07 (2022): 21-28.

14. Radjabova, Gavkhar Umarovna. "The oretical, practical and demographic aspects of labor market development in Uzbekistan." ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 11.3 (2021): 1070-1075.

